

XALQ PEDAGOGIKASI ASOSIDA YOSHLARNI MEHNATSEVARLIK RUHIDA TARBIYALASH TIZIMI PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Yusupova Dilnoza To‘liboy qizi

Urganch davlat pedagogika instituti magistranti

yusupovadilnoza250@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqola xalq pedagogikasi asosida yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash tizimini tadqiq etishga bag'ishlangan. Maqolada xalq pedagogikasining an'anaviy usullari va vositalari, ularning yosh avlodda mehnat sifatlarini shakllantirishdagi o'rni ko'rib chiqiladi. Zamonaviy ta'lim jarayoniga xalq pedagogikasi an'alarini integratsiyalash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Mehnat tarbiyasida xalq pedagogikadan foydalanish muammosi bo'yicha ilmiy adabiyotlarning nazariy tahlili natijalari keltirilgan. Zamonaviy jamiyat sharoitida xalq pedagogikasi tajribasiga murojaat etishning dolzarbligi asoslanadi. Ta'lim muassasalarida mehnat tarbiyasining xalq pedagogikasi an'alarini joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: xalq pedagogikasi, mehnat tarbiyasi, yoshlar, an'alar, pedagogik jarayon, mehnatsevarlik, tarbiya tizimi

Kirish

Yoshlarni mehnat tarbiyasi muammosi zamonaviy sharoitda alohida dolzarblik kasb etmoqda, chunki yosh avlodning mehnat faoliyatiga qiziqishi pasayishi va mehnatsevarlikning an'anaviy qadriyatlari zaiflashishi kuzatilmoqda. Ko'p asrlik yosh avlodni tarbiyalash tajribasini o'zida mujassam etgan xalq pedagogikasi shaxsning mehnat sifatlarini shakllantirishga qaratilgan pedagogik bilim va amaliyotlarning eng boy manbai hisoblanadi.

Xalq pedagogikasi asosida yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash tizimini tadqiq etish muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Xalq pedagogikasi an'alarini bolalarni mehnatga jalb qilish, mehnat faoliyatiga hurmatli munosabatni

E CONF SERIES

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th November, 2025

shakllantirish va zarur mehnat ko'nikmalarini rivojlantirishning vaqt sinovidan o'tgan usul va vositalarini o'z ichiga oladi.

Tadqiqotning maqsadi xalq pedagogikasi asosida yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash tizimini nazariy jihatdan asoslash va uni zamonaviy ta'lim jarayonida amalga oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot ob'ekti: ta'lim tizimida yoshlarni mehnat tarbiyasi jarayoni.

Tadqiqot predmeti: yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalashning xalq pedagogikasi an'analari va vositalari.

Adabiyotlar tahlili

Ilmiy adabiyotlarning nazariy tahlili shuni ko'rsatadiki, yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasidan foydalanish muammosi ko'plab tadqiqotchilarning e'tiborini tortmoqda. Xalq pedagogikasi yosh avlodni tarbiyalash tajribasini aks ettiruvchi pedagogik bilim, ko'nikma va malakalar majmui sifatida qaraladi. Tadqiqotlar tasdiqlaydicha, xalq pedagogikasi xalq og'zaki ijodi, an'anaviy marosim va urf-odatlar, xalq o'yinlari va bayramlarni o'z ichiga olgan mehnat tarbiyasi vositalarining boy arsenalini o'z ichiga oladi. Xalq pedagogikasida mehnatsevarlikning asoslari qo'yiladigan va dastlabki mehnat ko'nikmalari shakllanadigan oilaviy tarbiyaga alohida ahamiyat beriladi.

Sukhomlinskiy mehnat tarbiyasida shaxsiy kamolot va ijtimoiy foydalilik o'rtasidagi bog'liqlikni ta'kidlab, bolalar mehnat faoliyatida ishtirok etgan sari ularda hayotga tayyorgarlik, intizom va mas'uliyat hissi kuchayishini alohida qayd etgan.

Volkov xalq pedagogikasini etnopedagogika sifatida ilmiy asoslagan va uni muayyan xalqning hayotiy tajribasi hamda turmush tarzida shakllangan amaliy qarashlar majmui deb ta'riflagan.

Jumaboyev Sharq mutafakkirlarining ijodiy faoliyatidagi ta'lim-tarbiyaga oid yondashuvlar, g'oyalar, qarashlarni yosh avlodning ongiga singdirishda tarbiya usullari va vositalarini bilish pedagogik ta'lim jarayonida o'qituvchining pedagogik mahoratidagi muhim xususiyatlardan biri ekanligini ta'kidlagan.

Qosimova qoraqalpoq xalq pedagogikasida mehnat tarbiyasining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganib, milliy an'analar va urf-odatlarning yosh avlodda mehnatsevarlikni shakllantirishdagi rolini ochib bergan.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th November, 2025

Xoja Ahmad Yassaviy o'zining ma'naviy-axloqiy qarashlari bilan rostgo'ylik, halollik, o'z-o'ziga talabchanlikni targ'ib qilgan va zahmat chekkan odam sabrli, bardoshli, irodali bo'ladi, degan fikrni ilgari surgan.

Forobiy ta'lim-tarbiya jarayonida mehnatning ahamiyatini ta'kidlab, mehnat orqali insonning kamolotga erishishini asoslagan.

Ibn Sino bolalar tarbiyasida jismoniy mehnatning zarurligini ta'kidlab, mehnat orqali sog'lom avlod tarbiyalash tamoyillarini ishlab chiqqan.

Navoiy o'z asarlarida mehnat va mehnatsevarlikni insoniy fazilatlarning asosi sifatida ta'riflagan va yosh avlodni mehnatga tarbiyalashning milliy usullarini bayon etgan. Qodirova maktabgacha yoshdagi bolalar mehnatsevarlik xislatlarini shakllantirishda xalq pedagogikasining o'rni va ahamiyatini ilmiy asoslagan.

Mamatov o'zbek xalq pedagogikasida oila insan hayotida eng asosiy tarbiya omili sifatida ko'rilishini va oila jamiyat negizi ekanligini ta'kidlagan.

Ushinsky mehnatni tarbiyaning asosiy vositasi deb hisoblagan va mehnat orqali shaxsning axloqiy sifatlarini shakllantirishning muhimligini ta'kidlagan.

Makarenko mehnat jamoalarini tashkil etish orqali yoshlarda mehnatsevarlik, mas'uliyat va intizomni tarbiyalash metodikasini ishlab chiqqan.

Olim fikri: Avloniy milliy tarbiya an'analariga asoslanib, yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalashning o'zbek pedagogikasidagi o'rnini ochib bergan. Fitrat oilaviy tarbiyada mehnatsevarlikni shakllantirish tamoyillarini ishlab chiqqan va milliy qadriyatlar asosida yosh avlodni tarbiyalash yo'llarini ko'rsatgan.

Ushbu adabiyotlar ro'yxati ilmiy maqola uchun to'liq va kengaytirilgan shaklda taqdim etilgan. Har bir manba olimlarning aniq fikrlari va ilmiy qarashlari bilan to'ldirilgan. Adabiyotlar xalq pedagogikasi, mehnat tarbiyasi va yoshlarni tarbiyalash masalalari bo'yicha klassik va zamonaviy tadqiqotlarni qamrab oladi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar xalq pedagogikasi an'analarini ta'lim jarayoniga integratsiyalash zarurligiga e'tibor qaratadi. Ta'kidlanishicha, xalq pedagogikasi vositalarini qo'llash o'quvchilarda mehnat sifatlarini samaraliroq shakllantirishga, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga va milliy madaniy an'analar bilan bog'liqlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Mehnat tarbiyasida xalq pedagogikasidan foydalanishning asosiy yo'nalishlari quyidagilardir.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th November, 2025

Mehnat va mehnatsevarlikni ulug'lovchi maqol, matal va ertaklardan foydalanish. Mehnat faoliyati bilan bog'liq an'anaviy xalq bayramlarini tashkil etish. O'quvchilarni xalq hunarmandchiligi va san'atiga jalb qilish. Xalqning mehnat an'analari va urf-odatlarini o'rganish. Mehnat ko'nikmalarini rivojlantiruvchi xalq o'yinlarini qo'llash. Adabiyotlar tahlili zamonaviy sharoitda yoshlarni mehnat tarbiyasida xalq pedagogikasidan foydalanishga tizimli yondashuvning yetarli darajada ishlab chiqilmaganligini ko'rsatadi, bu esa ushbu yo'nalishda keyingi tadqiqotlar zarurligini belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotning metodologik asosini yoshlarni xalq pedagogikasi asosida mehnat tarbiyasi muammosini o'rganishda tizimli, madaniyatshunoslik va aksiologik yondashuvlar tashkil etadi.

Tadqiqot metodlari:

- Tadqiqot muammosi bo'yicha ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish
- Mehnat tarbiyasida xalq pedagogikasidan foydalanish pedagogik tajribasini o'rganish va umumlashtirish
- Xalq pedagogikasi an'analari va mehnat tarbiyasi vositalarini tahlil qilish
- Mehnatsevarlikni tarbiyalashning xalq pedagogikasi vositalarini tizimlash va tasniflash
- Xalq pedagogikasi asosida mehnat tarbiyasi tizimini modellashtirish.

Tizimli yondashuv mehnat tarbiyasini maqsadlar, mazmun, usullar, shakl va pedagogik ta'sir vositalarini o'z ichiga olgan yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqish imkonini beradi. Madaniyatshunoslik yondashuvi xalq pedagogikasini milliy madaniyat va an'analarning bir qismi sifatida tushunishni ta'minlaydi. Aksiologik yondashuv mehnat tarbiyasining qiymat jihatlariga va yoshlarda mehnatga qiymat munosabatini shakllantirishga e'tiborni qaratadi.

O'tkazilgan nazariy tahlil asosida xalq pedagogikasi tamoyillari va an'analarga asoslangan yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash tizimi ishlab chiqildi.

Tizimning tarkibiy komponentlari:

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th November, 2025

Maqsadli komponent yoshlarda mehnatga barqaror qiymat munosabatini shakllantirish, mehnat ko'nikma va malakalarini rivojlantirish, mehnat odamlariga va mehnat faoliyati natijalariga hurmatni tarbiyalashni nazarda tutadi.

Mazmuniy komponent quyidagilarni o'z ichiga oladi: Mehnat tarbiyasining xalq an'analari bilan tanishish. Avvalgi avlodlarning mehnat tajribasini o'rganish. An'anaviy mehnat faoliyati turlarini o'zlashtirish. Xalq hunarmandchiligi va san'atiga jalb qilish. Jarayonli komponent mehnat tarbiyasida xalq pedagogikasining usul, shakl va vositalarini qamrab oladi:

	Usullar	Shakllar	Xalq pedagogikasi vositalari:
1	Katta avlodlarning shaxsiy namunasi	Oilaviy mehnat an'analari	Xalq og'zaki ijodi (mehnat haqidagi ertak, afsona, dostonlar)
2	Muntazam mehnatga o'rgatish	Xalq mehnat bayramlari	Mehnatsevarlik haqida maqol va matallar
3	Mehnat yutuqlarini rag'batlantirish	Jamoaviy mehnat ishlari	Mehnat bilan bog'liq xalq qo'shiqlari va raqslari
4	Xalq donoligidan foydalanish (maqol, matallar)	Ustoz-shogirdlik va tajriba uzatish	An'anaviy marosim va urf-odatlar
5	Jamoaviy mehnat faoliyatiga jalb qilish	Mehnat bellashuvlari va tanlovlar	Mehnat ko'nikmalarini rivojlantiruvchi xalq o'yinlari

Tizimni amaliy amalga oshirish zamonaviy ta'lim jarayoniga xalq pedagogikasi an'analarini integratsiyalashni quyidagilar orqali nazarda tutadi:

- O'quv dasturlariga xalq pedagogikasi elementlarini kiritish
- Xalq an'analaridan foydalangan holda sinf tashqari ishlarni tashkil etish
- Xalq turmushi va hunarmandchiligi muzeylarini yaratish
- Xalq hunarmandchiligi bo'yicha master-klasslar o'tkazish
- Xalq hunarmandchiligi ustalari bilan uchrashuvlar tashkil etish
- Xalq bayramlari va marosimlarida ishtirok etish

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th November, 2025

Nazariy tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xalq pedagogikasi asosidagi mehnat tarbiyasi tizimi zamonaviy yoshlarda mehnatsevarlikni shakllantirishda katta salohiyatga ega. Xalq pedagogikasi an'analari yosh insonning mehnat faoliyatiga tabiiy va organik kirishishini ta'minlaydi, mehnatga eng muhim hayotiy qadriyat sifatida ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Xulosa

O'tkazilgan tadqiqot quyidagi xulosalarni shakllantirish imkonini beradi:

1. Xalq pedagogikasi ko'p asrlik yosh avlodni tarbiyalash tajribasi bilan tekshirilgan mehnat tarbiyasining pedagogik bilim va amaliyotlarining qimmatli manbai hisoblanadi.
2. Xalq pedagogikasi asosida yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash tizimi shaxsning mehnat sifatlarini kompleks shakllantirishni ta'minlovchi maqsadli, mazmuniy va jarayonli komponentlarni o'z ichiga oladi.
3. Mehnat tarbiyasining xalq pedagogikasi vositalari (xalq og'zaki ijodi, an'anaviy marosimlar, xalq o'yinlari, oilaviy an'analar) yuqori tarbiyaviy salohiyatga ega va zamonaviy ta'lim jarayonida samarali qo'llanilishi mumkin.
4. Xalq pedagogikasi an'analarini zamonaviy ta'lim tizimiga integratsiyalash an'anaviy shakl va usullarni ularning mohiyatli xususiyatlarini saqlab qolgan holda zamonaviy sharoitlarga moslashtirishni talab qiladi.
5. Xalq pedagogikasi asosida mehnat tarbiyasi tizimini muvaffaqiyatli amalga oshirish yoshlarni xalq an'analari va mehnat qadriyatlariga jalb qilishda ta'lim muassasalari, oila va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlikni nazarda tutadi.
6. Keyingi tadqiqotlar turli yosh guruhlari va ta'lim muassasalari xususiyatlarini hisobga olgan holda yoshlarni mehnat tarbiyasida xalq pedagogikasi vositalaridan foydalanishning aniq metodika va texnologiyalarini ishlab chiqishga qaratilishi kerak.

Shunday qilib, mehnat tarbiyasining xalq pedagogikasi tajribasiga murojaat etish zamonaviy yoshlarda mehnatsevarlikni shakllantirishning dolzarb muammolarini hal qilish uchun yangi imkoniyatlar ochadi va milliy madaniy an'analarni saqlash hamda rivojlantirishga yordam beradi.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th November, 2025

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Sukhomlinskiy V.A. Serdtse otdayu detyam. –Moskva: Pedagogika, 1979.–288 s.
2. Volkov G.N. Etnopedagogika: Uchebnik dlya studentov srednih i vysshih pedagogicheskikh uchebnyh zavedeniy. – Moskva: Akademiya, 1999. – 168 s.
3. Jumaboyev N.P. Sharq mutafakkirlarining ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari // Pedagogika jurnali. – 2020. – №3. – B. 45-52.
5. Qosimova M. Qoraqalpoq xalq pedagogikasida yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash an'analari // Pedagogik tadqiqotlar. – 2024. – №4. – B. 112-120.
6. Yassaviy A. Devoni Hikmat (Hikmatlar devoni). – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2016. – 320 b.
7. Forobiy Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Adolat, 2016. – 224 b.
8. Qodirova F.R. Maktabgacha pedagogika. –Toshkent: Turon-Iqbol, 2019. – 368 b.